

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ E-SORUNLAR HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: ERZURUM ÖRNEĞİ

Orhan ÇINAR (*)
Selami GÜNEY (**)

Özet

Son yıllarda bilişim teknolojisinde meydana gelen gelişmeler bireyleri, kurumları ve devletleri çok derinden etkilemiş ve e-yaşam, e-devlet gibi kavramlar hayatımıza girmiştir. Türkiye’de özellikle 2000’li yıllarda e-devlet modeli oluşturma ve geliştirme konusunda önemli mesafeler kaydedilmiş olmasına rağmen sistemin işleyişinde hala sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu çalışmada e-devlet uygulamalarının en çok etkilediği kesimlerden olan muhasebe meslek mensuplarının elektronik uygulamalarla ilgili sorunlar hakkındaki görüşleri araştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: bilişim teknolojisi, e-devlet, muhasebe meslek mensupları

The Views of Accountants about E-problems: An Applied Study in the Province of Erzurum

Abstract

As a result of improvements in information technologies individuals, organizations and governments have been affected deeply and concepts such as e-life and e-government have broadly taken place in the daily life. Although there have been noticeable improvements in terms of establishing and developing e-government model in Turkey, it is still possible to be faced with problems in operating of information systems.

In this study, the views of accountants who largely deal with e-government processes have been investigated about the problems that occurred with electronic applications.

Key Words: information technology, e-government, accountants

*) Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi İİBF.
(e-posta: orhanar@gmail.com)

***) Yrd. Doç. Dr. Erzincan Üniversitesi İİBF.
(e-posta: slmguney@hotmail.com)

Giriş

Bilim kurgu yazarı William Gibson 1980’li yıllarda yazmış olduğu romanlarında o yıllara göre çok ileri teknolojiye sahip bir dünyadan ve siber uzay adını verdiği bir iletişim ağından bahsetmekteydi. Böyle bir iletişim ağı çok zaman geçmeden insanların hayatına girmeye başlamış ve e-yaşam, e-devlet gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin temelleri atılmış, inanılmaz bir hızla değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Bilişim teknolojileri ekonomide, toplumsal yaşamda ve kültürde kalıcı değişiklikler yaratmış, ulusal ekonomiler gelişme ve rekabet stratejilerini bilgiye dayandırmak; bilim, teknoloji ve bilişim alanındaki mevcut yapılarını yeniden düzenlemek zorunda kalmışlardır.

Yeni düzene geçişte hukuksal, teknolojik ve eğitim altyapısının oluşturulması en temel başarı göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Türkiye’de de özellikle 2000’li yıllarda e-devlet modeli oluşturma ve geliştirme konusunda önemli mesafeler kaydedilmiştir. E-devlet altyapısının kurulması ile ilgili önemli adımlar atılmış olmasına rağmen sistemin işleyişinde sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.

Çarıkçı’nın (2010) yaptığı bir araştırmaya göre e-devlet uygulamalarını en fazla takip ettiklerini beyan eden meslek grubu, serbest muhasebeci ve mali müşavirlerdir. Bu bağlamda, e-devlet uygulamalarının en çok etkilediği kesimlerden olan muhasebe meslek mensuplarının konuyla ilgili sorunlarının tespit edilmesi ve çözüm önerilerinin geliştirilmesi önemli görülmüş ve bu amaçla 2011 yılında Erzurum’da çalışmakta olan muhasebe meslek mensuplarının e-sorunlar hakkındaki görüşlerini belirlemek üzere bir alan araştırması yapılmıştır.

Muhasebe meslek mensupları; bilişim altyapısından kaynaklanan erişim aksaklıklarının yaşanmasını ve mevzuatta meydana gelen değişikliklerin zamanında elektronik ortama uyarlanmamasını *sorun* olarak değerlendirirken, idarenin erişim aksaklıklarından dolayı ortaya çıkan gecikmeleri dikkate almamasını da *büyük bir sorun* olarak görmekteyiz. Ayrıca, meslek mensuplarının muhasebe yazılımlarını ve temel bilgi teknolojilerini kullanabilme seviyelerinin düşük olması bir *sorun* olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan muhasebe yazılımlarının ve bunların yıllık bakım aidatlarının pahalı olması ile ülkemizde hala e-defter ve e-fatura gibi uygulamalara geçilmemiş olması, *orta düzeyde bir sorun* olarak görülmüştür.

1. Kuramsal Çerçeve

1.1. Bilişim Teknolojisi

Bilişim teknolojisinin gelişmesiyle birlikte dünya, *iletişim kuramcısı McLuhan’ın deyimiyile*, bir köy haline gelmiştir. Ayrıca, bilim ve teknolojiye ileri düzeye ulaşan gelişmeler tarım, sanayi ve hizmet sektörü dışında dördüncü bir sektör olan bilgi sektörünün doğuşunu hazırlamıştır (Dura, 1990). Bu gelişmeler ulusal ekonomilerin bilgi sektörüne yatırım yapmasını, bilgi sektörü altyapısını kurma ve geliştirmesini zorunlu hale getirmiştir.

Çağdaş veri iletim teknolojisi, bilginin kaynağı ile tüketici arasındaki uzaklığı önemsiz hale getirdiğinden, tüketici ile kaynak farklı kıtalarda olmalarına rağmen, bilgi, sanki

tüketicinin yanındaymış gibi çabuk ve kolayca elde edilebilir hale gelmiştir (Haşiloğlu, 1999). Bilişim teknolojilerinin sunduğu imkânlar ve ulaşımın kolaylaşması ile mesafeler önemini yitirmiş dünya gittikçe küreselleşmiştir. Buna paralel olarak işletmeler arası rekabet de iyice artmıştır. Çok hızlı değişen ve dötüşen rekabet ortamında varlığını sürdürmek isteyen işletmelerin önemli dayanaklarından biri de bilgi yönetimi olmuştur.

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelerle birlikte önceleri zor olan birçok işlemin kolayca yapılabilir olması nedeniyle, işletmeler teknolojinin getirdiği yeniliklerden fayda sağlayabilmek için, kendilerini elektronik işletmelere dönüştürme çabasına girmişlerdir (Özmen, 2003). İşletmeler, faaliyetlerini sürdürebilmek için ürettikleri mal ve hizmetler hakkında olduğu kadar tedarikçiler, müşteriler, çalışanlar, fatura ve ödemeler gibi konular hakkında da bilgiye ihtiyaç duyarlar. İşletmeler, verimliliği ve performansı artırmak için işletmedeki faaliyetleri bu bilgilere dayalı olarak düzenlenmek zorundadırlar. Bilgi sistemleri sayesinde işletmeler bilgiyi yönetme, daha iyi karar alma ve yapılan işin değerini artırma imkânı elde etmektedirler (Laudon and Laudon, 2007). Yönetim bilgi sistemleri içinde muhasebe bilgi sistemi, işletmede yönetsel kararların etkililiğini belirlemede önemli bir yere sahiptir. Günümüzde muhasebe, para ile ifade edilebilen değer hareketlerini belirli bir düzen içerisinde izleme ve sonuçlarını kaydetmenin yanında, stratejik planların hazırlanmasında veri olarak kullanılacak bilgileri sağlayan bir sistem olma özelliği taşımaktadır (Tutar, 2010).

1.2. İnternet

Bilim kurgu yazarı olan William Gibson 1980’li yıllarda yazmış olduğu romanlarında çok ileri teknolojiye sahip bir dünya tablosu çizmekte, tüm dünyayı saran matrix isimli bir bilgisayar ağından bahsetmekte ve bu ağın oluşturduğu iletişim evrenine siber uzay adını vermekteydi. Bu olay kısa bir zaman sonra İnternet sayesinde gerçek olmuştur. Bugün milyonlarca insan bilgisayarlarının başından kalkmadan bu bilgisayar ağının içindeki dünyada yaşamaktadırlar. İnternet, dünya üzerindeki milyonlarca bilgisayarın oluşturduğu devasa ağıdır. Buna ağların ağı da denilmektedir. İnternet üzerinde sayılamayacak kadar çok bilgisayar yazılımı, bilgi kaynağı, eğitim, öğretim, alışveriş, reklam ve benzeri imkânlar bulunmaktadır.

1969 yılında ABD ordusunun iletişim sistemlerinin güvenliğinin artırılması ihtiyacına yönelik çalışmalarla İnternet’in temeli atıldı. ABD Savunma Bakanlığı bünyesindeki İleri Araştırma Projeleri Ajansı (ARPA:Advanced Research Projects Agency) deneme amaçlı ARPAnet adı verilen bir bilgisayar ağı kurdu. Amaç, herhangi bir nükleer savaş durumunda hiç kesintiye uğramayacak bir iletişim mekanizması geliştirmektir. Bu öyle bir iletişim ağı olacaktı ki, bir düğümün devre dışı kalması durumunda sistem çalışmaya devam edecek ve iletişim diğer düğümler üzerinden sağlanabilecekti. Araştırmacılar bir müddet sonra araştırma dışı amaçlarla da ağı kullandılar. Çünkü ARPAnet çok güzel bir elektronik iletişim imkânı sunmaktaydı. 1980’li yılların sonlarında Amerikan Ulusal Bilim Vakfı; ARPAnet’i geliştirip, NSFnet’i (National Science Foundation) kurdu. Daha sonra bölgesel ağlar NSFnet’e bağlandı. 1990’ların başında bu ağı şahıslar ve firmaların da katılmasına izin verildi. Böylece herkese İnternet’e ulaşabilme imkânı doğdu. Türkiye,

Nisan 1993 tarihinden beri İnternet'e bağlıdır. 1969 yılında dört bilgisayardan oluşan ağda bugün milyonlarca insan yer almaktadır (Çınar, 2002; Sarıhan, 1995).

1.3. E-Devlet

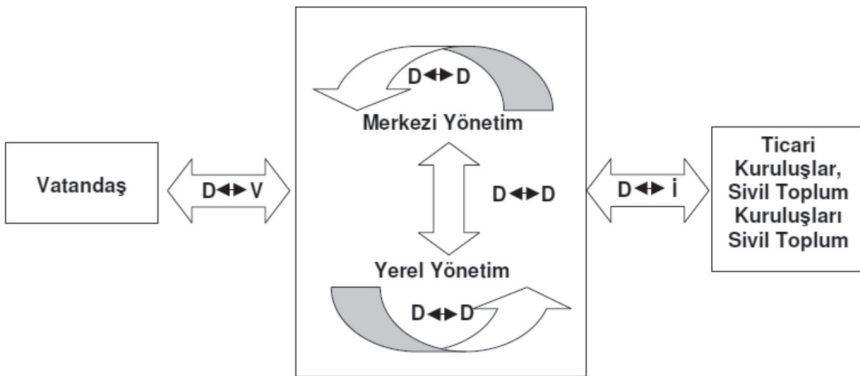
Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sonucu iş, yaşam ve ticaret şekillerinde köklü değişiklikler meydana gelmiş ve "Yeni Ekonomi" adı verilen ekonomik ve sosyal sistem ortaya çıkmıştır. Yeni ekonomi, "teknolojik gelişmelerin, dünya üzerinde yaşayan toplumları, ulusal ve uluslararası alanda elektronik sinir sistemi ile birbirine bağlaması sonucu ortaya çıkan yeni iletişim, iş, ticaret ve yaşam biçimlerini kapsayan ve sürekli yenilenen ekonomik ve sosyal sistem" şeklinde ifade edilmektedir (Civelek ve Sözer, 2003).

Eski ekonomide bilgi akışı; nakit, çekler, faturalar, raporlar, toplantılar, telefon konuşmaları veya radyo/televizyon yayınları, matbu evraklar, haritalar, müzik ve doğrudan posta yoluyla reklâm faaliyetleri gibi fiziksel yollardan sağlanmaktaydı. Yeni ekonomide ise bilginin her türü dijital olmaktadır. Bilgisayarlarda sayısal olarak saklanan bu bilgi, iletişim ağı üzerinde çok yüksek bir hızda hareket etmekte ve karşı tarafa iletilmektedir (Tapscott, 1998).

Bilişim teknolojilerinin sağladığı avantajlardan faydalanmak için devlet hizmetlerinin dijital araçlar vasıtasıyla yapılması e-devlet kavramını ortaya çıkarmıştır.

E-devlet, "devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekte yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesi" şeklinde tanımlanmaktadır (Aslan vd., 2007).

E-devlet, Şekil-1'deki gibi bir model ile anlatılmaktadır. Modele göre devlet ile vatandaş arasında, devletin birimleri arasında ve devlet ile işletmeler arasında karşılıklı erişim söz konusudur (Çakıroğlu, 2005).

Şekil 1: E-devlet modeli

E-devlet uygulamaları ile aşağıdaki hususlar amaçlanmaktadır (Kankaya, 2010);

- Kamu yönetiminde şeffaflığın sağlanması,
- Kamu hizmetlerinin hızlanması,

- Vatandaşın yönetime katılımının sağlanması,
- Kurumlar arası koordinasyonun sağlanması,
- Vatandaşa kamu hizmetlerinden faydalanırken kolaylık sağlanması,
- Karar birimlerinin hızlı karar vermesinin sağlanması,
- Harcamalarda tasarruf sağlanması,
- 7 gün 24 saat kamu hizmetinin sağlanması.

Bunların gerçekleşmesi durumunda (TBD, 2001);

- Zamandan kazanç,
- Maliyetlerin düşmesi,
- Verimliliğin artırılması,
- Memnuniyetin artırılması,
- Ekonomik gelişimin desteklenmesi,
- Hayat kalitesinin artması,
- Bireysel katılımın artması gibi yararlar sağlanır.

E-Devlet uygulamalarının beklenen başarıyı sağlamasında olmazsa olmaz denilebilecek bazı alt yapı hazırlıkları bulunmaktadır. Bunlar: Hukuksal alt yapı, teknolojik alt yapı ve eğitim alt yapısıdır. E-devlet' ten bahsedebilmek için, önce o ülkeye ait ulusal bir bilgi altyapısının var olup olmadığına bakılmalıdır. Bu altyapı, aynı zamanda internet teknolojilerinin kullanımını, iletişim teknolojilerinin geliştirilmesini de desteklemelidir (Yaman, 2008).

Bilişim alt yapısı, vatandaşların e-devlet hizmetlerine her yerden her zaman kolaylıkla ulaşmalarını ve memnuniyetlerini amaç edinmektedir. Bir başka ifade ile kurumların verdiği hizmetlerin mümkün olanları internet aracılığı ile de verebilir duruma geldiğinde, 24 saat ve dünyanın her yerinden bu hizmete kolaylıkla erişilebileceği için vatandaşlar memnun olacaktır. Vatandaşların memnuniyetini sağlamaya dönük kaliteli bir telekomünikasyon altyapısı, e-devletin belkemiği olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple, her şeyi ile iyi çalışan bir interneti, dolayısıyla çok iyi uydu, yer altı ve yer üstü donanımları gerekmektedir (Çoban, 2006).

Ayrıca, hem bireyin hem de ilgili kamu kuruluşlarının, uygun ve birbiriyle uyumlu araçlar kullanıyor olması bir başka gerekliliktir.

Ulusal bilgi ağı ve altyapısındaki yetersizliklerin e-devlet uygulamalarını sekteye uğratacağı açıktır. Bu yüzden teknoloji altyapısı, ülkenin her köşesine ulaşabilme ve işlem yapabilmeye imkân vermelidir (Parlak ve Sobacı, 2005). Erişim imkânlarının sağlanması yanında bunların ekonomik açıdan elde edilebilir olması da diğer önemli bir konudur (Balcı vd., 2003). Bu da teknoloji hizmetinin daha ucuza sunulmasıyla çözülebilecek bir sorundur.

Türkiye'de e-devlete geçiş süreci olarak adlandırabileceğimiz dönem özellikle 1980'lerin ikinci yarısından itibaren uygulanan politikalar ile başlamıştır. Ancak e-devlet kavramının ilk kez gözle görülür biçimde ele alınması 1990'lı yıllardan sonra bilişim

altyapısına yapılan yatırımlarla gerçekleşmiştir. Böylece bilgisayar ve internet kullanım oranları artmış ve bazı devlet kurumları hizmetlerini elektronik ortamlarda vermeye başlamışlardır. 2000'li yıllara gelindiğinde ise artık e-devlet uygulamaları daha ciddi şekilde devlet politikaları içerisinde yer almaya başlamış ve bununla ilgili olarak da çeşitli kurumların çok sayıda plan ve projesi ile uygulamaya geçilmiştir. 2006-2007 yıllarından sonraki dönemde Türkiye'de e- devlet uygulamalarının gelişimi ve uygulanabilirliği önemli bir ivme kazanmıştır. Bu gelişim özellikle 2008 Aralık ayında hizmete giren "E-Devlet Kapısı Projesi" ile tüm e-devlet faaliyetlerinin tek merkezden yürütülmeye başlamasıyla hızlanmıştır. Bütün bu uygulamalarla, merkezi ve yerel yönetim birimleriyle devletin, hızlı ve düşük maliyetlerle hizmet sunması, bürokratik engellerin asgari düzeylere çekilmesi, kamusal hizmetin kalitesinin artması ve doğal olarak diğer ülkelerle rekabet edebilecek seviyeye ulaşması hedeflenmektedir (Arifoğlu, 2004; Çarıkçı, 2010).

1.4. Vedop Projesi

Vedop; bilgisayar teknolojisinin yeni olanaklarıyla vergi dairesi fonksiyonlarının tümünü içine alan bir bilgi işlem uygulamasının vergi dairelerine yaygınlaştırması ile bölge ve merkez ağ yapısının kurulması projesidir. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından uygulamaya konulan Vedop ile vergi dairesi işlemlerinin bilgisayarla yapılarak iş yükünün azaltılması, vergi dairesi çalışmalarında etkinlik ve verimliliğin artırılması ve bilgisayar ortamında toplanan bilgilerden sağlıklı bir karar, destek ve yönetim bilgi sisteminin oluşturulması hedeflenmiştir.

Vedop, ilk olarak 1995 yılında vergi dairelerinin otomasyonu amacıyla bir pilot proje olarak başlamıştır. Pilot projenin başarılı olmasından sonra 1998 yılında, VEDOP-I başlamış ve iki yıl içerisinde 22 ildeki 155 vergi dairesinin otomasyonu gerçekleştirilerek proje tamamlanmıştır. Daha etkin ve mükelleflerine daha iyi hizmet veren bir gelir idaresi oluşturma çalışmalarının devamı olarak projenin ikinci aşaması olan VEDOP-II 2004 yılında ve projenin üçüncü aşaması olan VEDOP-III ise 2007 yılında başlamıştır. VEDOP ile Gelir İdaresi Başkanlığı, e-devlet'in gerçekleştirilebilmesi için öncelikle kurum içi otomasyonunu büyük ölçüde tamamlamış ve e-kurum olma sürecinde önemli bir aşama kaydetmiştir. Böylece kurumun bilişim altyapısı modern teknolojilerle yenilenmiş, kullanıcıya, yöneticiye ve mükellefe hizmet kolaylığı sağlayan uygulamalar hayata geçirilmiştir. Çalışanlar eğitilerek bilinçli ve etkin bilgisayar kullanımı yaygınlaştırılmış, her seviyede kullanıcının gerekli bilgi ve raporlara erişmesi ve bilgilenmesi sağlanmıştır (Özbek, 2007).

Vedop Projesinin amaçları genel olarak şu şekilde sıralanmaktadır (Akdemir, 2008):

- Bütün vergi dairelerinde tam otomasyon sağlanarak vergi işlemlerinin modernize edilmesi,
- Etkin ve verimli bir yönetim,
- Mükellefe yönelik servisler ile mükellefin gönüllü uyumunun artırılması, tüm müşterilere kaliteli hizmet sunulması,
- Merkez ve vergi daireleri arasındaki veri iletişim altyapısının en ileri teknolojilerle geliştirilmesi,

- Donanım, yazılım, teknik altyapı ve güvenlik altyapısının en ileri teknolojilerle geliştirilmesi,
- Üretim artışının sağlanması,
- Kayıt dışı ekonomi ile mücadele ve etkin vergi denetimi için veri ambarı oluşturulması,
- Vergi Beyannamelerin internet aracılığıyla verilmesi,
- Bankalar aracılığıyla banka tahsilatı,
- Diğer kurumlarla veri paylaşımı.

2. Araştırma

2.1.Amaç

Bu çalışmanın temel amacı; serbest muhasebeci mali müşavirlerin (SMMM) elektronik işlemlerde karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşlerini tespit etmektir ve SMMM'lerin kişisel özelliklerine göre görüşlerinin farklılaşma durumu araştırılmaktadır.

2.2. Yöntem

Araştırma, tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplamak için anket tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın evreni 2011 yılında Erzurum'da çalışmakta olan 214 SMMM'dir. Araştırmanın örneklemini, anket formunu eksiksiz doldurulan 105 kişidir. Araştırmaya katılanların anket sorularını titizlikle cevapladıkları varsayılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları araştırmanın yapıldığı il ile sınırlıdır.

SMMM'lerin meslek icabı gerçekleştirdikleri elektronik işlemlerde karşılaştıkları sorunlarla ilgili görüşlerini tespit etmek ve veri toplamak amacıyla kullanılan anket araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Katılımcıların iş yoğunlukları, soruları anlama düzeyleri, sabırla cevaplayabilmeleri gibi hususlar dikkate alınarak 10 sorudan oluşan kısa bir form geliştirilmiştir. Anket sorularının geçerliliği ile ilgili olarak uzman görüşü alınmıştır. Anket formunda sunulan ifadelere verilecek cevaplar 5'li Likert ölçeğine göre düzenlenmiştir (1–Sorun değildir, 2–Küçük bir sorundur, 3–Orta düzeyde bir sorundur, 4–Sorundur, 5–Büyük bir sorundur).

Anket sorularına verilen cevapların değerlendirilmesi için Tablo-1'deki aralıklar kullanılmıştır. Aralıkların eşit olduğu varsayımından hareket edilerek, aritmetik ortalamalar için puan aralığı; 0.80 olarak bulunmuştur. Puan Aralığı = (En Yüksek Değer-En Düşük Değer)/4 = (5-1)/4 = 4/5 = 0.80. Böylece Tablo-1'de verilen aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı elde edilmiştir.

Tablo 1. Aritmetik Ortalamaların Değerlendirme Aralığı

Aralık	Seçenek
1,00-1,80	Sorun değildir
1,81-2,60	Küçük bir sorundur
2,61-3,40	Orta düzeyde bir sorundur
3,41-4,20	Sorundur
4,21-5,00	Büyük bir sorundur

Veriler, “SPSS for Windows 17.00” programı ile bilgisayara aktarılmış, istatistiksel analizlerde frekans ve yüzde dağılımları, aritmetik ortalama, t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. Grupların karşılaştırılmasında sadece fark görülen durumlar tablolastırılmıştır.

2.3. Bulgular

2.3.1. Katılımcıların Kişisel Bilgileri

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının 2’si kadın, 103’ü erkektir. Araştırmaya katılan meslek mensupları içinde erkeklerin ağırlıkta olması serbest muhasebeci mali müşavirlik mesleğinin kadınlar arasında yaygın olmadığını göstermektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Kişisel Bilgileri

	Frekans	Yüzde (%)
Eğitim		
Lise	9	8,57
Önlisans	15	14,29
Lisans	67	63,81
Yüksek Lisans	14	13,33
Deneyim		
1-5 yıl	17	16,19
6-10 yıl	45	42,86
11-15 yıl	23	21,90
15 yıldan fazla	20	19,05
Yaş		
25-30	23	21,91
31-40	43	40,95
41-50	25	23,81
50’den fazla	14	13,33
Gelir		
1500 TL’den az	9	8,57
1501-2000 TL	15	14,29
2001-2500 TL	25	23,80
2501-3000TL	24	22,86
3000 TL’den fazla	32	30,48
Mükellef sayısı		
1-24	6	5,71
25-49	40	38,10
50-74	40	38,10
75-99	9	8,57
100 veya daha fazla	10	9,52
Toplam	105	100,00

Tablo-2’de araştırmaya katılanların diğer kişisel bilgileri yer almaktadır. Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %63,81’i lisans, %14,29’u ön lisans, %13,33’ü yüksek lisans ve %8,57’si ise lise mezunudur. Bu bilgilere göre meslek mensuplarının yaklaşık %91’i yükseköğrenim görmüş kişilerden oluşmaktadır. Serbest muhasebecilik unvanının kaldırılması, serbest muhasebecilik ve mali müşavirlik için en az üniversite mezunu olma şartı getirilmesi ile gelecekte bu oranın daha da artacağını söylemek mümkündür.

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %42,86’sı 6-10 yıl, %21,90’ı 11-15 yıl, %19,05’i 15 yıldan fazla ve %16,19’u ise 1-5 yıl arasında deneyime sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre %84’e varan oranla Erzurum ilinde çalışan meslek mensuplarının iş deneyimi konusunda oldukça tecrübeli olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının %40,95’i 31-40 yaş aralığında, %23,81’i 41-50 yaş aralığında, %21,91’i 25-30 yaş aralığında ve %13,33’ü ise 50 ve üzeri yaşlarda olduklarını beyan etmişlerdir. Erzurum ilinde meslek mensuplarının %62,86’sının 25-40 yaş aralığında olması yakın gelecekte meslek mensubu sıkıntısının olmayacağını bir göstergesi olarak görülebilir.

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının aylık gelirlerine bakıldığında; %30,48’i 3000 TL’den daha fazla, %22,86’sı 2501-3000 TL aralığında, %23,80’i 2001-2500 TL aralığında, %14,29’u 1501-2000 TL aralığında ve %8,57’si ise 1500 TL’den az gelir elde ettiklerini beyan etmişlerdir. Buna göre meslek mensuplarının %69,52’si 3000 TL’den az gelir elde etmektedir. Bu sonuç, genel olarak meslek mensuplarının çalışma saatlerine göre yeterli gelir elde edemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan meslek mensuplarının mükellef sayılarına bakıldığında, %38,10’u 25-49 aralığında, %38,10’u 50-74 aralığında, %8,57’si 75-99 aralığında, %9,52’si 100 den daha fazla ve %5,71’i ise 1-24 aralığında mükellefe sahip olduklarını beyan etmişlerdir. Erzurum ilinde Haziran 2011 verilerine göre 21.100 adet vergi mükellefi bulunmaktadır. Ancak, bunların 8447 tanesi basit usulde vergi mükellefidirler ve sadece beyanname döneminde muhasebeciye ihtiyaç duymaktadırlar. Dolayısıyla, muhasebe meslek mensuplarının düzenli gelir elde ettikleri mükellef sayısı; 9.794 tanesi gelir vergisi mükellefi ve 2.859 tanesi kurumlar vergisi mükellefi olmak üzere toplam 12.653 adettir (GİB, 2011). Erzurum ilinde TÜRMOB verilerine göre odaya kayıtlı serbest muhasebeci mali müşavir sayısı 284’tür (TÜRMOB, 2011). Ancak bu meslek mensuplarından 70 tanesi bir kuruma veya firmaya bağımlı olarak çalışmaktadır. Geriye kalan 214’ü ise bağımsız olarak çalışmaktadır. Buna göre, Erzurum ilinde SMMM başına yaklaşık olarak 59 adet mükellef düşmektedir. Araştırmaya katılan meslek mensuplarından mükellef sayısı 50’den daha az olanların oranı %43,81 ve 50-74 arasında mükellefe sahip olanların oranı ise %38,10’dur. Bu durumda araştırmaya katılan meslek mensuplarının yarısından daha fazlasının Erzurum ili ortalamasının altında mükellef sayısına sahip olduğunu söylemek mümkündür.

2.3.2. Ortalamalar

Anket sorularına verilen cevapların ortalamaları ve değerlendirme sonuçları Tablo-3’te verilmiştir. Tablo-3’e göre meslek mensupları bütün maddeler için sorunların var olduğu görüşündedirler.

1. ve 2. maddelerde bilişim altyapısı yetersizliğinden dolayı erişimde sıkıntılar yaşandığı ifade edilmiş ve bu durum *sorun* olarak değerlendirilmiştir. Özgen'in (2007) yaptığı araştırmada da benzer bir sonuç elde edilmiştir. Söz konusu araştırmada muhasebe meslek mensuplarının %43'ü e-beyanname konusunda yazılım, program ve teknolojik altyapı problemlerine dikkat çekmişlerdir.

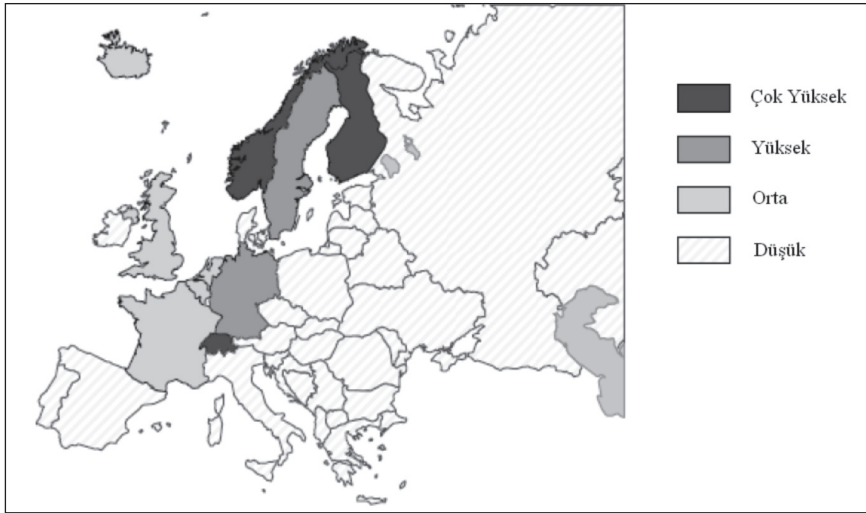
3. madde mevzuat değişikliklerinin zamanında bilişim sistemine uyarlanmaması ile ilgilidir. Katılımcılar bu ifadeyi *sorun* olarak değerlendirmişlerdir. Biyan (2011), yaptığı araştırmada mevzuatta sık sık yapılan değişikliklerden dolayı vergi ve muhasebe camiasında mevzuatı takip etmenin güçlüğüne dikkat çekmiş ve meslek mensuplarının %47,7'sinin mevzuatı yeterince takip edemediğini tespit etmiştir. Diğer taraftan aynı araştırmada meslek mensuplarının %73,2'sinin kanun, tüzük, yönetmelik, tebliğ, genelge, sirkülerler vb. düzenlemeleri yeterince anlaşılır bulmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Mevzuatla ilgili olarak sık sık değişikliklerin yapılmasından dolayı takip etmedeki zorluklar ve mevzuat metinlerinin yeterince anlaşılır olmaması yanında yaptığımız araştırmada bunların elektronik sisteme zamanında uyarlanmaması da meslek mensuplarını sıkıntıya sokan bir durum olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3. Anket Sorularına Verilen Cevapların Ortalamaları

	Sorular	N=105	SS	Ortalama	Değerlendirme
1	Elektronik ortamda Gelir İdaresi Başkanlığı'na erişimde zaman zaman sıkıntılar yaşanması.		1,0450	3,85	Sorundur
2	Ülke genelinde bilişim altyapısının yetersizliğinden kaynaklanan erişim sorunları.		0,8805	3,89	Sorundur
3	Mevzuat değişikliklerinin bilişim sistemine zamanında uyarlanmaması.		0,7998	3,93	Sorundur
4	Elektronik defter uygulamasına henüz geçilememiş olması.		1,1139	3,24	Orta düzeyde bir sorundur
5	Elektronik fatura uygulamasına henüz geçilememiş olması.		1,0694	3,28	Orta düzeyde bir sorundur
6	Muhasebe yazılımlarının (Luca, Datasoft gibi) pahalı olması.		1,2208	2,99	Orta düzeyde bir sorundur
7	Meslek mensuplarının, muhasebe yazılımlarını yeterli düzeyde bilmemesi.		0,8955	3,59	Sorundur
8	Meslek mensuplarının internet kullanımında yetersiz olması.		0,9078	3,57	Sorundur
9	Muhasebe yazılımlarının yıllık aidatlarının pahalı olması.		1,1761	3,04	Orta düzeyde bir sorundur
10	Erişimdeki aksaklıklardan dolayı beyannameler zamanında verilmediğinde, bunun idare tarafından mücbir sebep olarak kabul edilmemesi.		1,0960	4,24	Büyük bir sorundur

4. ve 5. maddeler elektronik defter ve fatura uygulamasına geçişle ilgilidir. Katılımcılar bu ifadeleri *orta düzeyde bir sorun* olarak değerlendirmişlerdir. Bilindiği gibi, tek düzen muhasebe sistemi getirilerek muhasebede yeknesaklık sağlanmış, belirli bir düzen oluşturulmuştur. Tek düzen muhasebe ile birlikte hızla bilgisayarlı muhasebe uygulamaları artmış ve Türkiye’de hemen her firma kayıtlarını bu uygulamalar ile tutmaya başlamıştır. Böylece işlemlerin kaydı ve denetimi daha kolay hale gelmiştir. Fakat muhasebe işlemlerine konu olan defter, belge ve mali tablolar hala kâğıt ortamında tutulmakta ve saklanmaktadır. Faturaların kâğıt ortamında basımı için basımdan doğan kâğıt ve sarf malzemesi maliyetleri, müşterilere posta ile gönderimi ve arşivlenmek için kullanılan depo kullanımları önemli maliyet unsurlarıdır. Avrupa ülkelerinde elektronik fatura uygulaması bu maliyetleri düşürerek veya tamamen ortadan kaldırarak çok büyük miktarlarda tasarruf sağlamaktadır. Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinde bir fatura için ortalama maliyet 12,50 € olmaktadır. Elektronik fatura sistemine geçildiğinde ise bir fatura için maliyet %80 oranında düşerek 2.50 € olmaktadır (Alp, 2007).

Bu bağlamda ülkemizde elektronik defter ve fatura uygulamasına geçildiğinde hem maliyetler hem de işlem hızı açısından önemli avantajların sağlanacağı açıktır.

Şekil 2. Avrupa Birliği ülkelerinde E-Fatura Kullanım Dağılımı,

Kaynak: (Alp, 2007)

6. ve 9. maddeler kullanılmakta olan muhasebe yazılımlarının fiyatlarıyla ilgilidir. Meslek mensupları, muhasebe yazılımlarının ve bunların yıllık aidatlarının pahalı olmasını *orta düzeyde bir sorun* olarak değerlendirmişlerdir. Bilindiği üzere piyasada yaygın olarak kullanılan muhasebe programları Luca ve Datasoft’tur. Muhasebe yazılımları piyasasına başka şirketlerin yeni muhasebe yazılımları geliştirerek girmesi ile fiyatların düşmesi beklenebilir.

7. ve 8. maddeler meslek mensuplarının muhasebe yazılımlarını bilme ve interneti kullanabilme seviyeleriyle ilgilidir. Bu ifadeler, meslek mensuplarınca *sorun* olarak değerlendirilmiştir. Türkiye’de temel bilgi teknolojileri kullanımı ile ilgili olarak ilk ve orta-öğretimde müfredata ilgili dersler konularak önemli adımlar atılmıştır. Buna dayalı olarak gelecek yıllarda temel bilgi teknolojisi kullanımında bireylerin daha nitelikli olacağını söylemek mümkündür. Ancak mevcut meslek mensuplarının muhasebe yazılımlarını ve temel bilgi teknolojilerini kullanabilme düzeylerinin artırılması ile ilgili olarak Gelir İdaresi Başkanlığına bağlı vergi daireleri, Sosyal Güvenlik Kurumuna bağlı olan SGK İl Müdürlükleri, TÜRMOB’a bağlı SMMM Odaları daha yoğun bir şekilde eğitim çalışmaları yapmalıdırlar. Ayrıca meslek adayları için üniversiteler bilgisayar destekli meslek derslerine müfredatlarında daha fazla yer vermelidirler.

10. soru elektronik sisteme erişimden kaynaklanan gecikmelerin idare tarafından dikkate alınmaması ile ilgilidir. Bu durum meslek mensupları tarafından *büyük bir sorun* olarak değerlendirilmiştir. Ülkenin bilişim altyapısının yatırımlarla sürekli olarak geliştirildiği ortadadır ancak buna rağmen hemen her konuda erişim ile ilgili olarak aksaklıkların da yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu konuda idarenin makul bir süre vermesi sorunu çözme adına bir öneri olarak sunulabilir.

2.3.3. Karşılaştırmalar

Anket sorularına verilen cevaplar, katılımcıların kişisel bilgilerine göre karşılaştırılmış, iki grup olması durumunda t testi, daha fazla grup olması durumunda ise varyans analizi yapılmıştır. Aşağıda sadece fark görülen durumlara yer verilmiştir ($p < 0,05$).

Katılımcıların yaş durumlarına göre anket sorularına verdikleri cevaplar karşılaştırılmış ve “*Elektronik fatura uygulamasına henüz geçilmemiş olması*” maddesi için katılımcıların görüşlerinin farklılaştığı tespit edilmiştir. Tablo-4’e göre genç meslek mensupları elektronik faturaya henüz geçilmemiş olmasının sorun olduğu görüşünü daha fazla desteklemektedirler. Bu durum genç meslek mensuplarının değişim ve yeniliği daha fazla istedikleri şeklinde açıklanabilir.

Tablo 4. Yaş Durumuna Göre Ortalamaların Karşılaştırılması

5.soru Elektronik fatura uygulamasına henüz geçilememiş olması.	Ortalama	F	p*
25-30	3,65	2,898	0,039
31-40	3,35		
41-50	3,16		
50’den fazla	2,64		

* $P < 0,05$

Sonuç ve Öneriler

Erzurum ilinde serbest muhasebeci mali müşavirler ile yapılan bu çalışmada meslek mensuplarının e-sorunlar ile ilgili görüşleri tespit edilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırma bulgularına göre gerek Gelir İdaresi sistemlerinden kaynaklanan gerekse de bilişim altyapısının yetersizliğinden kaynaklanan erişim aksaklıkları meslek mensupları tarafından *sorun* olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca erişim kaynaklı gecikmelerin idare tarafından dikkate alınmaması ise *büyük bir sorun* olarak değerlendirilmiştir. Bilişim altyapısında ciddi gelişmeler olmasına rağmen zaman zaman erişimde aksamaların olduğu bir gerçektir. Bu bağlamda bir taraftan altyapı modernleştirme çalışmaları yapılmalı, diğer taraftan idare gecikmeler için makul bir süre vermelidir.

Mevzuat değişikliklerinin zamanında sisteme uyarlanmaması meslek mensupları tarafından *sorun* olarak değerlendirilmiştir. Mevzuatta sık sık yapılan değişikliklerden dolayı bunları takip etmenin güçlüğü ile birlikte mevzuat metinlerinin yeterince anlaşılır olmaları yanında bir de bunların sisteme zamanında uyarlanmaması meslek mensuplarını ciddi sıkıntılara sokmaktadır. Yapılan değişikliklerin hemen sisteme uyarlanması ve güncellenmesi için gereken önlemler alınmalıdır.

Elektronik defter ve fatura uygulamasına henüz geçilmemiş olması *orta düzeyde bir sorun* olarak değerlendirilmiştir. Bu uygulamaların getirmiş olduğu tasarruf %80 civarındadır. E-devlet'te e-defter ve e-fatura uygulamaları, maliyetleri düşürme yanında daha hızlı işlem yapma gibi avantajlar da sağlayacağından ülkemizde bu uygulamaya bir an önce gelişmesi için gereken adımlar atılmalıdır.

Muhasebe yazılımlarının ve bunların yıllık aidatlarının pahalı olması *orta derecede bir sorun* olarak değerlendirilmiştir. Piyasaya başka yazılım şirketlerinin girmesi ile fiyatların düşeceği beklenebilir.

Meslek mensuplarının muhasebe yazılımlarını bilme ve interneti kullanabilme düzeylerinin düşük olması *sorun* olarak değerlendirilmiştir. Bu konuda Gelir İdaresi Başkanlığına bağlı vergi daireleri, Sosyal Güvenlik Kurumuna bağlı olan SGK İl Müdürlükleri, TÜRMOB'a bağlı SMMM Odaları, mevcut meslek mensuplarına yönelik yoğun eğitim faaliyetleri gerçekleştirmelidirler. Diğer taraftan meslek adayları için de özellikle üniversitelerde bilgi teknolojileri kullanımı ve bilgisayar destekli meslek derslerine müfredatta daha fazla yer verilmelidir.

Kaynakça

- Akdemir, N. (2008). E-Devlet Uygulamaları Kapsamında Vedop Projesi Eğirdir Vergi Dairesinde E-Vdo Uygulamasının İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Kültür: Dumlupınar Üniversitesi SBE.
- Alp, A. (2007). Muhasebede Kullanılan Defter ve Belgelerin Elektronik Ortamda İzlenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Atılım Üniversitesi SBE.
- Arifoğlu, A. (2004). E-Dönüşüm: Yol Haritası Türkiye Dünya. Ankara: Sas Bilişim Yayınları.
- Aslan, M., Kılıç, S. ve Bayhan, P. (2007). e-İş e-Devlet e-Tık. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Balcı, A., Nohutçu, A., Öztürk, N. K. ve Coşkun, B. (2003). Kamu Yönetiminde Çağdaş Yaklaşımlar. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

- Bıyan, Ö. (2011). “Muhasebe Meslek Mensuplarına Yönelik Bir Çalışma: Meslek Mensuplarının Demografik Durumları, Mesleki Sorunları ve Değerlendirilmesi”. www.alomaliye.com/2011/meslek_mensubu_anketi_2011.pdf. [Erişim Tarihi: 24.11.2011]
- Civelek, M. E. ve Sözer, E. G. (2003). *İnternet Ticareti: Yeni Ekososyal Sistem ve Ticaret Noktaları*. İstanbul: Beta.
- Çakıroğlu, S. (2005). *e-devlet (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Beykent Üniversitesi SBE.
- Çarıkcı, O. (2010). “Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2-12:95-122.
- Çınar, O. (2002). *Bilgisayar*, Erzurum: Bakanlar Matbaacılık.
- Çoban, G. (2006). *e-Devlet ve İstanbul Valiliği Uygulaması (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi SBE.
- Dura, C. (1990). *Bilgi Toplumu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GİB, (2011). http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/20111.htm [Erişim Tarihi: 24.11.2011]
- Haşiloğlu, S. B. (1999). *Enformasyon Toplumunda Elektronik Ticaret ve Stratejileri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Kankaya, M. M. (2010). *E-Devlet Uygulamaları ve Mali Saydamlık İlişkisi (Yüksek Lisans Tezi)*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi SBE.
- Laudon, K. C. and Laudon, J. P. (2007). *Management Information Systems: Managing The Digital Firm*. Pearson Prentice Hall.
- Özbek, M. (2007). *e-Devlet ve Türkiye Uygulamaları Kapsamında “Vedop” Projesi (Yüksek Lisans Tezi)*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi SBE.
- Özgen F.B. (2007). “Kamu Hizmet Arzında Verimlilik Açısından E-Vergilendirme Uygulamaları: Türkiye’de E-Beyanname Sistemi Üzerine Bir İnceleme”, 6. Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 26-28 Aralık. İstanbul.
- Özmen, Ş. (2003). *Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu: e-Ticaret*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Parlak, B. ve Z. Sobacı. (2005). *Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi Ulusal ve Global Perspektifler*. İstanbul: Aktüel Yayınları.
- Sarihan, T. D. (1995). *İnternet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Tapscott, D. (1998). *Dijital Ekonomi, Çev., Ece Koç*, İstanbul: Koç Sistem Yayınları.
- TBD Türkiye Bilişim Derneği. (2001). “Türkiye’de e-devlet nasıl olmalı?”. http://www.tbd.org.tr/usr_img/cd/kamubib12/RaporlarPDF/Rapor-123.pdf [Erişim Tarihi: 24.11.2011]
- TÜRMOB,(2011). www.turmobil.org.tr/TurmobilWeb/turkce/popup.aspx?Sayfa=/Arsiv/turmobilwebdb/dosyalar/istatistikler10.pdf [Erişim Tarihi: 24.11.2011]
- Tutar, H. (2010). *Yönetim Bilgi Sistemi*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yaman, D. (2008). *Kamu Yönetiminde Elektronik Devlet Modeli ve İşletmelerin Vergi Tahsilatlarının Elektronik Ortamda Uygulanması: Ankara İli Örneği (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Atılım Üniversitesi SBE.